

ADINA HULUBAȘ

**„Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”,
nr. XIII, Iași,
Editura Palatul Culturii, 2013, 364 p.**

Puține publicații etnologice din România ultimelor decenii au reușit performanța unei apariții neîntrerupte și a continuității la nivelul valorii științifice prin forma în care este pusă în circulație informația etno-folclorică. Tentația unei difuzări mai ample în plan internațional sau a dezvoltării unei laturi exotice, mai atractive pentru publicul larg, cu prețul de a diminua rigoarea demersului, nu au atins „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei” de la Iași, care a ajuns la cel de al treisprezecelea număr într-o deplină consecvență cu formula inițială de publicare.

Inițiat de cercetătorul Vasile Munteanu, a cărui rapidă petrecere din *lumea albă* încă mai face lansările acestei publicații să resimtă o așteptare colectivă, ca harnicul redactor-șef să apară din nou pentru a lua cuvântul, anuarul s-a remarcat încă de la prima lui tipărire. Notorietatea publicației se datorează în special șansei de a beneficia de lucrări inedite ale savantului Petru Caraman, pe care le-a pus la dispoziția celor interesați prin grija editorială a profesorului Ion H. Ciubotaru. În structura anuarului se găsesc atât contribuții științifice propriu-zise, concretizate în studii cu un nivel științific ridicat, cât și materiale și documente importante ce pun în circulație informații organizate în virtutea unei viziuni ordonatoare. În plus, paginile publicației adăpostesc de fiecare dată numeroase recenzii și prezentări ale unor apariții editoriale recente, pentru a oferi prilejul unei recepții prompte și juste a perioadei culturale pe care o traversăm.

Copertele cărămizii ale celui mai recent număr al „Anuarului Muzeului Etnografic al Moldovei” furnizează o informație deosebit de variată, atent selecționată de Angelica Olaru și Marcel Lutic, muzeografi în cadrul instituției gazdă a publicației. Eforturile lor și ale lui Victor Munteanu, șeful secției de etnografie din Complexul Muzeal „Moldova”, au fost coordonate,

de-a lungul aparițiilor succesive, de către etnologul Ion H. Ciubotaru, ceea ce explică, o dată în plus, nivelul științific ridicat și acribia generală a conținutului din anuar.

Studiul care deschide volumul îi aparține Varvarei Buzilă, o binecunoscută cercetătoare de la Muzeul de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău: *Salutul în practica etichetei tradiționale. Formularea problemelor de cercetare*. Prin această deprindere socială, ale cărei forme pot fi verbale, gestuale sau un ansamblu de fapte culturale, „se tatonează sistemul de valori asumat de comunitate” (p. 12). Importanța deosebită a tipului de comportament în cauză transpare și din literatura populară, unde darea de binețe devine o probă inițiativă. Varvara Buzilă menționează pe parcursul lucrării basmele în care eroul salută balaurul, ceea ce îi permite imediat accesul pe „Lumea Cealaltă”, dar și salutarea elementelor naturii în descântece, ca ajutoare magice în actul taumaturgic. În plus, trebuie amintite și creațiile epice în care doar mezinul salută bătrâna aflată în curtea palatului, înainte de plecarea în călătorie, frații cei mari ratând astfel informațiile despre cum pot obține succesul în incursiunea lor. De asemenea, povestea foarte cunoscută despre țăranul care și-a permis să nu salute soarele și gerul, dar l-a tratat cu respect pe vânt, pentru că el poate ameliora disconfortul cauzat de caniculă sau frig, ilustrează, o dată în plus, însemnătatea acestui tip de relaționare în comunitate.

„Exercițiul semiotic total” (p. 16) este în mod obligatoriu adecvat momentului întâlnirii, ca parte a zilei, și ține cont de vârsta și statutul persoanei salutate atunci când alege formula potrivită. Reușita acestui incipit comunicațional creează predispoziția unei conversații ulterioare extinse, fără a o impune, și relaxează contextul socio-uman. În discutarea răspunsului la salut, care de obicei se oferă în aceeași formă, Varvara Buzilă valorifică opiniile lui Petru Caraman. Savantul ieșean a demonstrat faptul că verbul *a mulțumi* provine din răspunsul „La mulți ani!” dat altădată celor care salutau. Putem invoca, astfel, un fenomen de tip Potlach la nivel lingvistic, prin care darului inițial i se oferă o valoare mai mare în schimb: la urarea de zi bună se întoarce cea de viață lungă. Cercetătoarea discută, de asemenea, încurajarea activității prin salut („Doamne ajută!”), funcția socio-magică a iertărilor ce fac parte din scenariul comunicațional în cazul plecărilor la biserică sau al despărțirii de muribunzi, dar și salutul literar reperabil în colinde și orații de Anul Nou. Datul și sărutul mâinii ca parte a procesului social de reconfirmare a relațiilor din cadrul grupului sunt analizate cu ajutorul unei bibliografii slave relevante, iar concluziile valoroase ale acestei contribuții la anuar permit o mai bună înțelegere a practicii cotidiene familiare nouă tuturor.

Un studiu remarcabil prin limpezirile și informațiile inedite pe care le valorifică este semnat de către Ion H. Ciubotaru și se intitulează *Doliul: categorii, forme de manifestare, vechime, semnificații*. Lucrarea oferă o imagine din cartea (aflată în stadiu avansat de redactare) cu care profesorul ieșean va întregi seria volumelor dedicate riturilor familiale. Dacă în anul 2010 Silvia Ciubotaru a publicat *Obiceiuri nupțiale din Moldova. Tipologie și corpus de texte*, doi ani mai târziu fiind tipărită *Obiceiuri de naștere din Moldova. Tipologie și corpus de texte*, în curând ansamblul de obiceiuri legate de marile evenimente ale vieții va fi completat prin cartea *Obiceiuri de înmormântare din Moldova*. Informațiile din Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei au fundamentat toate aceste lucrări, dar și studiul aflat în anuar. În plus față de documentele invocate, Ion H. Ciubotaru folosește date culese de Petru Caraman și arhivate în

fondul omonim, precum și numeroase surse bibliografice internaționale. Studiul se structurează în jurul sentimentului ambivalent de teamă și dragoste față de mort, care definește perioada de doliu a celor ce au suferit pierderea umană.

Cromatică prin care se exteriorizează tristețea variază în lume de la alb la negru, dar cunoaște și ipostaza culorii galbene sau a celei roșii. Definit ca „act social” (p. 67), doliul de orice formă marchează încetarea bucuriei de viață și solidaritatea cu condiția celui dispărut, inclusiv la nivel coloristic. Negrul trimite la lumea umbrelor în care a intrat defunctul, dar și la culoarea țărânei sau la absența luminii din mediul sepulcral, în timp ce albul definește spectrele în general. Deosebit de importante sunt argumentele etnologice aduse de către Ion H. Ciubotaru în sprijinul ideii că doliul alb are o vechime considerabilă printre manifestările funeste românești. Ele pleacă de la vestimentația și numele mortului („dalbul de pribeag”), continuă cu ținuta celor prezenți la înmormântare, cu darurile textile pe care aceștia le primesc de pomană, și ajunge până la semnele distinctive ale caselor în care se află o persoană decedată și până la modalitatea de pregătire a sicriului. Valoarea funebă a culorii galbene este pusă în relație cu ouăle de Paști, date de pomană la momentul ceremonial specific și cu florile galbene prinse în păr de fetele aflate în doliu. Pentru culoarea roșie sunt folosite indicii istorice, întregul studiu conturând, de altfel, un amplu context cultural pentru problematica aleasă.

Cercetările efectuate de către Natalia Golant, de la Academia Rusă de Științe, în perioada 2006-2011, în Vâlcea, Gorj și Mehedinți, au prilejuit studiul amănunțit al culturii românești și o relaționare a acesteia cu date de cultură tradițională sud-est europeană. Strigoii și moroii, vârcolacii, ielele, șarpele casei, ursitoarele, Băbițele și ciuma au primit atenția specialistei în studiul din anuarul ieșean. Tot prin prisma cercetărilor de teren a fost elaborat și materialul semnat de Marin Constantin. Două interviuri din anul 2002, făcute în satul vrâncean Nereju, au urmărit să contureze portretele sociologilor Dimitrie Gusti și Henri Stahl, precum și o imagine a activității științifice din cadrul faimoaselor anchete de teren ale școlii de la București. Mărturiile celor care i-au cunoscut sunt dominate de admirație și respect, căci vorbesc despre niște personalități adânc ancorate în viața rurală, nu doar conduse de un interes științific personal.

Și studiul *Rituri de întemeiere a fântânilor în Moldova* se încadrează în preocupările mai ample ale autorului, concretizate într-un volum publicat recent. Ioana Repciuc analizează modalitățile magice prin care fântâna este decupată din mediul sacru originar și dăruită spațiului public. Captarea bunăvoinței din partea spiritelor locului, sfințirea fântânilor ce înregistrează „o formă prescurtată a consacrării unei biserici” (p. 141), ofranda pentru locul de fântână, plata fântânarilor și importanța pe care o primește ctitorul sunt atent investigate și susținute prin exemple etnografice din baza de date a Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei. O contribuție importantă la tema riturilor acvatice o constituie observația cercetătoarei ieșene că punerea sub protecția unui sfânt a izvoarelor, prin sacrificiul divin, respectă, de fapt, scenariul cultural anterior, reperabil în „cultura păgână a apelor” (p. 156).

Materialele și documentele incluse în volum ating variate paliere ale culturii tradiționale, de la arhitectură, textile populare, rituri funebre și practici asociate sării, la manifestările urbane din secolul al XIX-lea și din prezent. Volumul mai conține și un portretul *in memoriam* făcut

profesorului Petru Ursache cu reverență și precizie biobibliografică de către un discipol de al său. Recenziile amănunțite, alături de prezentările de carte, respectă maniera generală de redactare prin integrarea informației de bază într-un context științific mai amplu și prin rigoarea cu care datele culturale sunt discutate. Consecvența editorială a „Anuarului Muzeului Etnografic al Moldovei” este salutară și ne-am dori ca existența acestei publicații pe piața periodicelor științifice din România să constituie un imbold pentru depășirea problemelor pragmatice ale tipăririi și în cazul altor reviste și anuare de specialitate.